

(krompir) prvič k nam prišel; kmalo bomo spoznali, de so vsi zgovori prazni, ki pridelovanje turšice odrivajo. Od začetka so mogle deželske gosposke ojsre zapovedi dajati, de naj kmetje korún sadijo, pa vunder niso vbogali; zaničevali so še clo novi sad in so ga le prešičem dajali. Ščasama so se jim še le oči odperle in dan današinj je korún poglavitni kmetijski pridelek. Hvala Bogu! ni se treba več lakote bati, ktera je poprej po deželah morila, dokler koruna ni bilo. Povejte! kateri navadni sad ali posevk so ljudje zavoljo koruna opustili? Jelite, de nobeniga!

Pri obdelovanju turšice je treba, kakor smo že rekli, pripravniga orodja; zraven tega mora obdelovavec nekoliko poznati natorno lastnost imenovaniga žita, de ga bo z pridam sadil.

Pred 200 letmi je bilo turščino seme iz Amerike v naše kraje prineseno. Turšice je več plemen: je debelozernata in drobnozernata, visokiga in nizkiga stebila; farba zernja se spreminjuje po kraju in po zemlji, po veči ali manji toploti. Visoka turšica bolj pozno dozori, ko nizka; zavoljo tega imenujejo nekteri visoko turšico tudi pozno, nizko pa zgodno.

Turščina slama (koruznica ali sérčeje) je sladka piča za živino, ktera se od nje lepó redí in debelí; z turščino slamo pitane krave dobro molzejo; turščina slama ne napenja, kakor pa detelja; v moko spéhani turščini sterži (stóki, turščaki, češarki) dajo prešičem dobro oblodbo; kjer pa prešičev ne redé, obropkane sterže za kurjavo porabijo; iz turščeniga slačevja (ljubja) ravnajo ljudje mehke blazine za postelje. Tu moramo našim bravam povedati, kar je že ranjki gospod grof Hohenwart, visoko zaslužen nekdanji vodja č. k. kmetijske družbe, vsim krajnskimi kmetovavcam od korista turščine slame govoril in svetoval, rekoč: „Vsi, kateri pomanjkanja klaje terpite, sejte turšico na ozimino sternišé; bote pridelali dovelj dobre piče za živino.“ Na ozimino sternišé sejana turšica ne donese zernja, kér je setev že prepozna, zató pa da mehke in tečne piče za govejo živino, de je kaj. Če je kaka gnojina ravno dvakrat ali trikrat že dorodila, na-njo sejana turšica še toliko slame donese, kakor de bi bila z deteljo obsejana. Kdor pa turšico v versto in gostejši sadi, kakor je navada, namreč kakih 6 mernikov na en oral, in jo pridno pleve, okopava in osipa, bo pa še veliko več piče pridelal. V merzlih krajih in gorah, kjer turšica ne dozori, veliko dobička verže, zgol samo turščino slamo za klajo pridelovati.

(Dalje sledí.)

## Ceski kolovrat in Ferlanova pinja.

Tri ure hoda od Celovca Radiše na goricah ležé. Prijazna cerkev gleda proti poldnevu na grintovce, ki ločijo Koroško in Krajnsko deželo; proti polnoči se povzdiguje čez Celovske planjave, in roko podaja hribam in goricam, ktere lepšajo njive, gojzdi, cerkvice ali bele kapele. Kar je pa mene na Radišah posebno veselilo, je to le. Per kerčmarji Ogrisi sim vidil veliko kosóv prazniga in hodničniga platna; med tem en kos prav ličniga. Urša, starejši Ogrisovih hčeri, mi pravi:

Urša. Glejte, ta kos le je pa iz preje, ki sim jo jez z sestro na českim kolovratu predla!

Jez. Kje si pa ti česki kolovrat dobila?

Urša. Gosp. fajmošter so dva iz Ljubljane naporočili. Eniga za mene, eniga za sestro.

Jez. Kdo vaji je pa presti naučil?

Urša. Same sve poskušale takó dolgo, de sve jo zadéle. Zatorej sve letas en sam kos napredle. Prihodnjo leto nama pojde ročnejši. Prede se hitro na njih, ampak kolovrati so dragi. Naša dva pet goldinarjev srebra veljata.

Jez. Česko-krajnski, ki so jih gosp. Ferlan napravili, so boljši kup, pa tudi práv dobri, kakor nam „Novice“ pričujejo.

Urša. Sim že brala od teh kolovratov v „Novicah“, pa vidila še nisim nobeniga.

Jez. Ali imate „Novice“ per hiši, in jih pridno berete?

Urša. Gosp. fajmošter nam jih posojujejo, in jih nemalo pozneji, pa vender vsake dobomo.

Jez. Ako jih tudi poznejši, de jih le berete. Dokaj koristniga bote zvedili iz njih. K vam zahaja veliko ljudi: berite jim Novice, ali jim saj povejte, kaj dobriga učé. — Urša! ali Ferlanove pinje ne poznaš? Ta bi ti gotovo dopadla.

Urša. Saj jo tudi imamo. Ložeji in hitreji se v nji vmede, kakor v naši poprejšni.

Prav vesel sim bil, vsiga tega slišati, in kér je Urša tako umno in pridno dekle, nej njeno hvalo vsi naši bravci zvedó. \*)

Prof. Robida.

## Astramontana,

*gotovo zdravilo zoper vgriz strupenih kač.*

Več ko tri in dvajset lét je meni astramontana za imenovano pomoč znana; vedno ta izleček per rokah imam, in ga dajem, kdor ga v taki sili potrebuje.

Zoper vgriz strupenih kač pa se mora ne le enkrat, ampak po trikrat dan za dnevam, to je, zjutrej, opoldne in na večer, z tem izlečkam rana pičeniga človeka pomazati, in takó tudi trikrat na dan dati, de ga povzije, dokler se ne ozdravi; zakaj skušnja je učila, de se je strupenina na četerti dan zopet povernila, kader se je ta pomoč opustila, in le s ponovljenjem te pomoči še skozi nektare dni, je strupenina popolnoma pregnana bila. — Tudi zoper nektare serčne bolezni je ta izleček prav dobra pomoč.

Kozbana na Goriškim.

Janez Sovig, fajmošter podfare.

## Še nekaj zastran Astramontane.

Gosp. A. U. so iz Krasa zeliše poslali, ktero mislijo de je Astramontana, in zraven tega so tudi povedali, de izleček leté je gotovo sredstvo ne li samo zoper gadni ali modrasni pik, temuč tudi proti vsi strupenini pajkov, škorpjonov, seršenov ali tudi drugih morskih strupenih žival. —

Poslano zeliše ni astramontana, ampak ojstri omán, (steifhaariger Alant, inula hirta). Ste si močno podobne, pa vender se razločite: prvič po vólni, s ktero ste obrašene, kér vólna astramontane se med perstmi čuti vólna, omana pa ojstra, ravno kakor se v potipu razloči židan žamet od vólnatiga; drugič se razločite na peresčkih, ktere cvetno bučico pokrivajo, kér te le peresca na astramontani so kratke pa široke in na verhi vunkej zavihane, na ojstrim omanu pa vozke, dolglaste, in nič zavihane; tretjič je cvetna bučica omána širji in debelši kakor astramontana. Gotovo

\*) Prav radi smo to pisanje častitiga gosp. profesorja v Novice natisnili in pridno Uršiko postavimo drugim dekletam v izgled. Vredništvo.

raste astramontana na Krasi, koder je sivi kamen, ne pa po kremenasti in škerljevi zemlji.

Tudi to zeliše, ki so nam ga gosp. Medved poslali, ni astramontana, ampak nemški omán (inula germanica). Vredništvo.

### Odgovor zavolj mravljinčev.

Nič se nam ne umikajte; pri besedi smo Vas prijeli, pri besedi Vas deržimo, iz rok Vas ne spustimo in cekin je naš. Kakor resnično ste od neškodljivosti in nedolžnosti mravljinčev prepričali se, in nič več ne prašate, kakó jih od dreves odgnati, ampak kakó mešičevje odpraviti, je cekin naš.

Kakó mešičevje odpraviti? — odgovor Vam damo za dva nova rumena cekina: če je tedaj Vaša dobra volja ju pošteno dati — ne nam v roke, ampak k namenu, ki ga bomo po Novicah oznanili, kakor hitro ju bomo zaslužili — berite, kar tukaj sledi, sicer Vam tó oestro prepovemo in pod zgubo dveh cekinov — — gospódam, ki cekine imajo, ne gré take skrivnosti zastonj razodeti. —

Od perve spomladi do jeseni se mešičevje takó plodi le: njega mamke rodé skozi 33 rodov žive mlade; poslednji ali 33. rod pa znese jajca — ne takó debelih kakor kokošje — mamke se raztečejo po mladičicah, po vejah in še clo doli po deblih, jih na-nje polagajo in z to potjo prilimavajo.

Iz samiga takiga jajčika, ko gré vse po godi, zraste prihodno leto število 3,333,333 mešičevja. Če je Vam všeč od jeseni do prihodnje pomladi vse take jajčica poiskati in zatreti, bote drevesa čisto ob mešičevje pripravili, in dva nova cekina sta naša.

Ako bi pa Vam premokra jesen ali prehuda zima tega ne pripustila, poišite o prijetni spomladi, podáivate, pokolite, pobíte in pomoríte vse babice, ki se iz jaje zvalé, odpravili bote mešičevje — in cekina bota naša.

Ukazali smo bili neko jesen mesečno vertnico (Monathrose) iz verta v truzico presaditi, na tri po dva palca dolge glavice prikrajšati, de bi nam bila na oknu med šipami v kurjeni stanici in dobro prek sončja bolj zgodaj gnala in cvela. Že o Svečnici smo bili na prvih mladičicah zapazili po dvoje ali troje clo majčkeniga mešičevja, precej smo ga zaterli; skozi tri tedne smo na drugi ali tretji dan ravno takó našli in storili. Takó smo bili na mesečni vertnici mešičevje, kteriga jajčika so se še na njenih kratkih glavica znasle, popolnoma zaterli, in cvela nam je kar lepó, brez de bi bilo več kasneji, nar manj kaj od mešičevja prikazalo se.

Gospódje! težko de bi ne bili Vi tega brali — skušnjava je bila prevelika! — spoznajte sedaj pomoček za gotov ali negotov, zaslužili smo pri Vas dva nova rumena cekina — dali jih bote častitimu vredništvu za tega, kteri bo v naših „Novicah“ Slovence nar bolj dobro podučil: Kakó milo gré z živino in vsako drugo živaljo ravnati. Bog ve! morde bo iz cekinov še clo nedolžnimu mešičevju kaj milosti došlo. — —

V. V.

### Pogovor

kmetifhkiga ozheta s svojim naravoflovja suzhenim finam, v meszu Maliferpanu.

(Konez.)

O. Pa ogenj bi se mogel viditi in svetiti?

Šin (naredi temó v hihi, spet dergne vofek, ko poprej, de se sazhné svetiti in rezhe:) Ali sdaj vidite ogenj?

O. Sdaj ga pa she vidim. Kaj ima neki pezhatni vofek tak ogenj v febi?

Š. Tak ogenj se samore obuditi tudi na fteklu, na hlepzhiku kuhane fmòle, na shidi, na vofku, shveplu in vezh drusih rezheh, ako fe s volnato zapizo dergnejo, ali po kaki taki rezhi brufijo, ali pa s kosuhovno, posebno s lefizhjim repam tepajo. Pa tudi na nekterih shivalih fe samore tak ogenj obuditi, ako fe po dlaki dergnejo, poštavim na pefu, mazhki i. t. d.

O. Od mazhke, ktera ifkre daje, zhe fe v temi dergne, pravijo, de ima hudiga v febi.

Š. Kaj vender nevednost in vrasha vfiga ne ftorí! Na mazhkini koshi fe s dergnenjem obudí nebefhki ogenj, kakor na pezhatnim vofku, in nevedni ljudje prezej hudiga pritaknejo. — Posebno ozhitno fe kashe ta ogenj na fteklenim kolovratu (Elektrisirmaschine), ako fte ga she kdaj vidili?

O. Vidil fim ga. Ko fim fe bil lanjsko leto možno prestrašhil, fo mi bili svetovali, iti na kolovrat h dohtarju.

Š. Vidili fte tedaj ftekleno fhipo, ktera fe pri vertenju brufi od ufnjate blasine ali shide, in stem fe obudí na nji veliko nebefhkiga ognja. Ta ogenj fe nabéra na mesengasti ali kofitarjevi zevi, is ktere dve roki ali dvoje grablje molijo proti fhipi. Ako fe s zhlenam priblishate ti zevi, vidite ifkro is nje fkozhiti v zhlen, flifhite mali pok, v zhlen vaf vbòde in po zelim shivotu vaf ftrese.

O. Šaj me je ref fhembran ruknilo, ko fim bil na kolovratu.

Š. Vse tó ftorí nebefhki ogenj, in vezhi, ko je kolovrat, in dalje ko fe vertí, vezh fe ga nabère in možhneji fe tudi kashe. Ako fe kak zhlovek vftopi na ffol s fteklenimi nogami, in fe dotakne zevi s roko ali s perftam, ali le ftoji bliso nje, fe tudi na njem nabère toliko tega ognja, de, ako fe mu kdo priblisha s zhlenam ali s shelesno ali kofitarjevo palizo, ifkre gredó is njegovih nog, rok, trebuha, ozhi, uft, ufhes, zhèla; ako fe mu dene shelesni venez na glavo, fe fveti ko svetloba pri fvetnikih; zhe fe s perftam dotakne pogretiga možhiga shganja, fe vshgè, in njegovi lafje ftoje pokonzu, kakor de bi hotli prozh sleteti.

O. Joj! joj! to fo gròsne rezhi; ko bi bil jeft vidil kdaj takiga zhloveka, gotovo bi bil miflil, de je obfèden.

Š. Takó fodijo tudi drugi ljudje, ki od natór-nih sgodb nizh ne vedó.

O. Sakaj fe pa pravi temu ognju nebefhki ogenj?

Š. Nebefhki ogenj fe mu pravi sató, kèr fe takiga ognja v podnebjú veliko nabère, is kteriga blifk, grom in trefk pride.

O. Kakó fe pa napravi blifk v oblakih?

Š. Po foparzi fe veliko nebefhkiga ognja v sraku nabère; ta ogenj je vezhidel fklenjen s meglenimi mehurzihiki, is kterih oblaki obftojé; po vetru fe oblaki brufijo med faboj ali pa od vifozih gor, in takó fe ogenj v njih obudí. Pride takiga ognja polni oblak bliso drusiga oblaka, v kterim ni kaj takiga ognja, ali pa je le nafprotni, ali pride bliso semlje, v njem obuden nebefhki ogenj fhine is njega v drugi oblak ali pa proti semlji, vidi fe svetloba, kakor fe vidi tudi ifkra na kolovratu, zhe fe zhlen proti njemu pomolí, in to svetlobo imenujemo blifk. Satorej blifk nizh drusiga ni, kakor prefkok